

WŁADYSŁAW MAKARSKI
Lublin

ROZGDAKANA GDYCZYNA

Nazwa ta sygnuje dziś część wsi Siedliska pod Brzozowem w woj. podkarpackim. Dawniej stanowiła osadę w historycznej ziemi sanockiej. Dokumentowana jest w wersji polskiej od 2. połowy XV w.: *Gdyczyna* 1460 (AGZ XI 3521), *Gdiczina // Gdyczyna* XV w. (AGZ XVI), *Gdyczinka* 1589 (ŻDz XVIII s. 48), *Gdyczyn* 1785 (ADP 244 s. 46), *Gdyczyna* 1881 (SG II s. 533). W źródłach ukraińskich (są to schematyzmy Kościoła greckokatolickiego) notowana jest późno w postaci hybrydalnej polsko-ukraińskiej: *Gdyszyn* [!] 1851 (Sch s. 127), *Gdycziw* 1853 (Sch s. 125), *Gdyczyn* 1860 (Sch s. 114) oraz w formie całkiem ukraińskiej: *Hdyszyn* 1854 (Sch s. 127). Ukraińska postać urzędowa nazwy to *Hdyčyna* (MJ). Wcześniej od toponimu rejestrowana jest nazwa wodna: cum molendino in et super fluvio sito *Gdiczin* 1428 (AGZ XI 268), in *Gdycznia* flumine 1429 (ib. 309), ad *Gdyczinam* flumen 1454 (ib. 3220).

Analiza powyższego materiału onomastycznego sprawia sporo kłopotów. Zwraca uwagę wielość form zróżnicowanych morfologicznie i fonetycznie. Ustalenia wymaga przede wszystkim stosunek nazwy wodnej do miana miejscowości. Chronologia ich zapisów w dostępnych dokumentach nie musi koniecznie świadczyć o pierwszeństwie hydronimu przed toponimem, choć każe się przyjrzeć takiej możliwości. O pierwszeństwie nazwy wodnej może zdecydować przede wszystkim jej struktura językowa i znaczenie. Hydronim ten jednak, znany aż w trzech wariantach morfologicznych: *Gdyczyn*, *Gdyczyna* i *Gdycznia*, nie poddaje się od razu jednoznacznej interpretacji. *Gdyczyn* i *Gdyczyna* to mogą być warianty rodzajowe przymiotnika na *-in-*, *Gdyczyna* to także potencjalna struktura rzeczownikowa na *-ina*, *Gdycznia* zaś to forma ze złożonym formantem *-nia*. Nie da się wykluczyć, że postać ta ze względu na swój odosobniony zapis może być kancelaryjnym błędem, choć skądinąd

dobrze koresponduje z nazwami wodnymi typu *Błotnia*, *Czernia* (Rieger s. 224). Formy dwóch pierwszych wariantów: *Gdyczyn* i *Gdyczyna*, powtarzają się również w dokumentacji badanej miejscowości, przy czym w zapisach polskich przeważają formy na *-ina*, a w źródłach ukraińskich na *-in*. Tu dodatkowym wariantem męskim jest forma na *-iw < -e(-o)w*: *Gdycziw*, którą jednak należy traktować jako wtórną, powstałą w wyniku wyrównania do postaci nazw pobliskich miejscowości, takich jak *Brzozów*, *Jasionów*.

W takiej sytuacji otwartą sprawą staje się wybór wyjściowej formy nazwy. Przede wszystkim trzeba wziąć pod uwagę najczęściej występujące struktury na *-in* oraz *-ina*. Na tle nazewnictwa najbliższego regionu obie postaci są możliwe jako wyjściowe. Forma żeńska korespondowałaby z toponimami na *-ina* oraz z bliskimi im posesywami na *-owa*: *Kuźmina Wola* (*Kwszmina Volya* 1500 AGZ XVI 2419) > *Kuźmina*, *Sawczyna Wola* (*Schawczinawola* 1458 AGZ XI 3403) > *Sufczyna*, *Strachocina Wola* (*in [...] Strachoczynie Woli* 1390 Fast s. 117 p. 313) > *Strachocina*, *Bartkowa* (1479 AGZ XVI 1360) > *Bartkówka*, *Dylągowa Wola* (*Vylagowa* [!] 1484 AGZ XVI 1648, *Dilagova Volya* 1515 ŻDz XVIII s. 149) > *Dylągowa*, *Golcowa Wola* (*Golczowa wola* (1448) MArch 142) > *Golcowa*, *Piątkowa Wola* (*Panthkowa* 1458 AGZ XI 3441) > *Piątkowa*, postaci zaś męskiej *Gdyczyn* odpowiadałyby: *Żahocin* (*Zahoczin* 1441 AGZ XI 1371) > *Żohatyn*, *Denow* (1423 SPPP XI 1166) > *Dynów*, *Temeszów* (*Temeschow* 1402 AGZ VII 23) > *Temeszów*. Niektóre spośród tego typu nazw wykazują wahania rodzajowe, np. *Golców* (*Golczow* 1498 AGZ XVI 2448) wobec *Golcowa* (zob. wyżej), *Powłokow* (*Powlokow* 1441 AGZ XI 1371) wobec *Powłokowa* (*Powlokowa* 1448 ib. 2636) > *Pawłokoma*, *Temeszów* (zob. wyżej) wobec *Temeszowa* (*Themessowa* 1424 ib. 42). Powstały one pod wpływem wyrównań do wybranego wzorca nazw wykorzystywanego w toponimii danego regionu i są znakiem braku stabilizacji formy nazwy, zwłaszcza w początkowym okresie jej istnienia.

Trwałości nazwy sprzyja wyrazistość jej wyjściowej postaci, np. toponimy *Dylągowa*, *Golcowa*, występujące kiedyś w formie zestawienia z członem *Wola*, zachowały formę żeńską mimo zaniku tego członu określanego, formy zaś nieczytelne wykazały się większą niestabilnością, jak w wypadku przytoczonej wyżej nazwy *Pawłokoma*, kiedyś *Pawłoków*, *Pawłokowa* (zob. wyżej), *Powłokomia* (1668 ADP 49 k. 731) od ukr. **po wołoku*, por. strus. *wołok* 'przewłoka' (Sr I s. 291), pol. **po włoku*. Podobną oboczność obserwujemy u takich nazw regionu sanockiego, jak *Lalina* (1443 AGZ XI 1645), *Ruski Lalin* (*Ruszky Lalyń* 1477 AGZ XVI 1211), *Jalin* (z *Jalina* 1564 Rg 33), dziś *Lalin*, od ukr. *jali(-ty)na*, por. pol. *jedlina*, czy *Ładzina* (*Ladzyna* 1482 AGZ XVI 1562), *Hładzin* (*Hladzyn* 1522 KST 628), dziś *Ladzin*, od ukr.

**hładi(-y)na*, por. pol. *gładzina* 'miejsce gładkie' (J. Rieger SOr XV 1966 s. 300–301). Do takich form nieprzejrzystych trzeba zaliczyć również *Gdyczynę*, stąd wahania jej formy słowotwórczej na *-in*, *-ina*, a także fonetycznej, por. wariant *Gdyszyn* z *sz* na miejscu *cz* (być może mamy tutaj do czynienia z uproszczeniem afrykaty *cz* > *sz* tego typu jak *dź* > *ż*).

Przed wszystkim struktura badanego toponimu na *-in*, *-ina* dopuszcza jego interpretację jako formy dzierżawczej. Taką sugestię znajdujemy w studium J. Riegera o nazwach wodnych dorzecza Sanu: „od n. os., por. *Gedko* TaszNajd.” (Rieger s. 49). Autor nie określa dokładnie formy domniemanej podstawy nazwy. Zważywszy na sufiks dzierżawczy *-in(a)*, wykazujący tendencję do łączenia się z podstawami na *-a*, *-i* lub na spółgłoskę miękką, taką poszukiwaną nazwą osobową byłaby forma *Gedka* > *Giedka* (SNO II s. 108), wariant rodzajowy postaci *G(i)edko*. Nazwę tę można by zinterpretować, idąc za sugestią W. Taszyckiego, jako spieszczenie pochodne od postaci **Ged*, **Gda*, wywodzących się z ps. **Gѣдъ*, **Gѣда*, wcześniej **Gúdas*, **Gúda*, dla których autor szuka znaczenia w lit. *gùdas* 'lasownik, mieszkaniec lasu'. Tak też omawiany antroponim znaczyłby „tyle mniej więcej co 'Lasek'” (W. Taszycki JP XLIX 1969 s. 302). Od zakładanej podstawy **Gedka* oczekiwalibyśmy prawidłowego derywatu **Gedczyna* > **Giedczyna*, takiego jednak nie poświadczają źródła, a formy znane jako *Gdyczyn(a)* trudno traktować jako postaci rozwojowe w stosunku do wyżej wymienionej. Można by toponim ten związać z n. o. **Gda* poprzez patronimicum **Gdycz*. W tej postaci antroponim ten miałby odpowiednik np. w n. o. ukr. **Terpič* od **Terpa* : *terpiti(-y)* lub **Tulič* od **Tuła* : *tuli(-y)ti(-y)*, a toponim – w nazwie miejscowej ziemi sanockiej *Terpiczów* (*Terpyczow* (1376) XVI w. ZDM IV 1030) > *Średnia Wieś* lub w nazwie miejscowej ziemi przemyskiej *Tuliczow* (*Thuliczow* 1437 AGZ XIII 459) > *Tuliczów* (dziś na terenie Węgierki) – z formantem *-ów* obocznym do *-in* zwłaszcza przy podstawach o wygłosie miękkim, jak np. w nazwie podrzeszowskiej wsi *Kamyszyn* // *Kamyszów* (*Kamyszín* // *Camyszín* // *Kamyzow* // *Kamyszow* 1444 AGZ XIII 2385), dziś *Kamyszyn*, czy w mianie wsi podzamojskiej *Latyczyn* (*Lathyczin* 1489 AGZ VIII 201), a podchełmskiej – *Latyczów* (*Liaticzow* 1564 Żdz XVIII s. 192).

Rekonstruowana n. o. **Gdycz* byłaby pod względem językowym formą hybrydalną ukraińsko-polską, powstałą w wyniku niewłaściwego spolszczenia ruskiego **Hdi(-y)č*, wobec oczekiwanego **Gdzic(z)*. Czy to jednak było możliwe?

Wieś leży na terenie etnicznie mieszanym, na którym są dobrze widoczne nazwy o cechach ukraińskich, np. *Hłodno* (*Clodne* 1436 AGZ XIII 87, *Hłodne* 1441 AGZ XI 1372) > *Hłudno* od ukr. *hłod* 'Crataegus' Chudaš s. 148

(pol. *głóg*), *Temeszów* (zob. wyżej) od n. o. ukr. *Temeš* : *Arteme(-i)j* (Skul II s. 66), *Dednia* (*Dedna* 1407 Fast s. 105–106) > *Dydnia* od ukr. *dědnij* 'należący do dziada, tj. przodka' (Sr I s. 783), ale także takie, które mają genezę polską, np. *Dylągowa* (zob. wyżej) od n. o. pol. *Dyląg* (SNO I s. 545), *Piątkowa* (zob. wyżej) od n. o. pol. *Piątek* (SNO IV s. 224) czy *Siedliska* (*Syedlyska* 1436 AGZ XIII 87) z pol. cechami fonetycznymi: grupą *dl* i formantem *-iska*, sygnująca osadę, która jest najbliższa Gdyczynie (dziś część Siedlisk). Cechy fonetyczne tej ostatniej nazwy: grupa *dl* oraz formant *-iska* znajdują odbicie w formach ukraińskich *Sełyska* (1851 Sch s. 126), *Sedłyska* (1860 Sch s. 114) (zamiast **Sełyšče*), co dowodzi ich wtórności w stosunku do formy polskiej. W tym polskim kontekście mieści się zapewne także *Gdyczyn(a)*. Potwierdzenia polskiego rodowodu tej nazwy można szukać w formie nazw osad badanego mikroregionu, zachowujących na miejscu polskiego *g* ukraińskie *h*: *Hłumcza* (*Hlumcza* 1429 AGZ XI 338) > *Hłomcza*, *Hłudno* (zob. wyżej), *Hoczew* (1400 Fast s. 155 p. 649), *Hruszowka* (*Gruschowka* 1442 AGZ XI 1435, *Hruszowka* 1524 AGZ XVI 3696) > *Hroszówka*, *Humniska* ((1404) ZDM I 261) i inne. Nie miała takiego *h* analizowana nazwa, toteż jej bezpośredni związek z ukraińską podstawą antroponimiczną **Hdi(-y)ě* jest raczej mało prawdopodobny, a i zależność pośrednia od sugerowanej hybrydalnej polsko-ruskiej n. o. **Gdycz* wątpliwa.

Przyjęcie polskiej genezy toponimu wyklucza również inną hipotetyczną podstawę w formie antroponimu z hipokorystycznym sufiksem *-ica*, *-ika*: **Gdzica*, **Gdzika*, gdyż wtedy oczekiwalibyśmy dzierżawczej nazwy miejscowej **Gdziczn(a)*, a mamy taką, która mogłaby być spolszczeniem ruskiej **Hdiěi(-y)na*. Tu także można wątpić w polonizację przeprowadzoną już na poziomie podstawy antroponimicznej ukr. **Hdi(-y)ca* > pol. **Gdyca*; ukr. **Hdi(-y)ka* > pol. **Gdyka*. Pozostaje temat z pierwotną polską grupą *-dy-*: **Gdycz-*. Wtedy podstawą dla tego toponimu przy założeniu jego posesywnego charakteru mogłaby być polska n. o. **Gdyka*.

Antroponim ten można morfologicznie podzielić na **Gd-yka*. Przyjawszy w nim obecność suf. *-yka*, pytamy o znaczenie tematu **Gd-*. Czy miałby on mieć jakiś związek ze wspomnianym już rdzeniem bałtyckim **Gúd-* o niezbyt pewnym znaczeniu: „może od słowa oznaczającego 'las', pruskie *gude*, co rozmaicie tłumaczyć można”? (BrSE s. 138). Należy w to wątpić. Notowane w *Słowniku staropolskich nazw osobowych* formy z takim rdzeniem: *Gda*, *Gdak*, *Gdał*, *Gdańc* (?), *Gdziuk* (?) (SNO II s. 95) oraz n. o. **Gdasz* rekonstruowana na podstawie nazwy miejscowej *Gdaszyce* (*Gdaschicze* 1440 AGZ XIII 1267), dziś *Dešyći* w rej. Stary Smbor (Ukraina), nawiązują zapewne do czytelniejszej i bardziej przydatnej do charakterystyki osób podstawy apela-

tywnej. Był nią mianowicie czasownik *gdakać* < **kdakać* (SłSE I s. 269), od którego niewątpliwie pochodzi notowany również w tym *Słowniku* antroponim *Gdakała* (SNO II s. 95). Czasownik ten, który w staropolszczyźnie, szczególnie przed XVIII w., nierzadko był używany w znaczeniu 'wiele mówić, paplać' (SłSE I s. 269), nadawał się do charakterystyki człowieka gadatliwego i takie właśnie znaczenie mogły mieć antroponimy o różnej strukturze morfologicznej oparte na tej podstawie. Dla n. o. *Gda* czy *Gdak* podstawą mogły być związane z tym czasownikiem odpowiednie rzeczowniki, por. dial. pol. *gda*, cz. *kdák* o 'głosie kury' (ib.). Zasadniczo inną genezę ma często notowany w staropolszczyźnie antroponim *G(i)edek*, *G(i)edka(-o)* pochodny od imienia *Gedeon* (SNO II s. 107–108).

Czy czasownik *gdakać* był także podstawą dla derywatu antroponimicznego na *-yka*? Jest to formant zaświadczony z całym materiale słowiańskim szczerunkowo. Widoczny jest w języku polskim w takich nielicznych formach, jak *władyka*, *grdyka*, *motyka* czy w wariacie męskim *język*, *ktyk* (Łoś II s. 66–67, SPsł I s. 95). Ze względu jednak na to, że formant ten pełnił funkcję wyznacznika m.in. form nominów agentis, znalazł zastosowanie w tworzeniu nazw osobowych o charakterze przezwiskowym. Na tego typu derywaty w antroponimii staroczeskiej wskazał J. Svoboda: **Radýka*, **Třebýka*. Wtórne w stosunku do tych mogą być przezwiskowe formy odprzymiotnikowe: **Zlýka* (widoczne w pochodnych od nich toponimach), strus. *Chudyka* (On XI 1964 s. 327). Wyrazistość semantyczna tego typu nomenklatury znajduje potwierdzenie w analogicznie tworzonych formach odantroponimicznych pol. *Andryka*, *Jędryka*, *Pietryka* (Koz s. 64). Zatem analizowany antroponim **Gdyka* mieściłby się w powyższym typie morfologicznym na *-yka*, w grupie nominów agentis. Wtedy należałoby założyć dla tej formy derywację dezintegracyjną, co pozostawałoby w zgodzie z silniejszą kiedyś niż obecnie tendencją do tego rodzaju kreacji słowotwórczej (typ *lubelski* : *Lublin*, n. o. *Krzeszowski* : *Krzeszowice*). Dezintegracja ta w wypadku badanego antroponimu musiałaby jednak dotyczyć tematu czasownika. Byłby to proces nieregularny jak u derywatów odantroponimicznych typu *Pac* : *Paweł*, *Stach* : *Stanisław*.

Powższe rozważania doprowadziły do odkrycia antroponimu, od którego oczekiwanym derywatem byłaby nazwa miejscowa o charakterze dzierżawczym *Gdyczyn* albo *Gdyczyna*. Takie rozwiązanie badanego toponimu opiera się na przyjętym z góry założeniu o posesywnym charakterze obydwu formantów *-in* oraz *-ina*. Wiadomo jednak, że w toponimii nie jest to ich funkcja jedyna. Pierwotny wyrazisty typ posesywów na *-in* (podobnie jak na *-ów*) stał się wzorcem dla nazw geograficznych w rodzaju *Białowieżyn*, *Podolin*, *Zagórzyn*, o różnych podstawach apelatywnych (W. Taszycki JP XXII

1937, s. 109–111). Na ziemi sanockiej i przemyskiej tego typu nomenklaturę ilustrują np. nazwy miejscowe: *Wietlin* (*Wethlin* (1387) 1427 KDM IV 991) od ukr. *wetła* 'wierzba srebrna', *Połoin* (1589 *ŻDz* XVIII s. 23), dziś *Łoiny*, od **połoj* 'płyčina w wodzie', por. sch. *pòlōj* 'ts.' (Borek s. 131), *Kamyszyn* (*Kamyszyn* // *Kamyszow* 1444 AGZ XIII 2385) od ukr. *kamyś* 'sitowie, trzcina' (BrSE s. 249); hydronimy: *Jaźwin Potok* (*Iazwi[n] Potok* przed 1554) od *jaźwa* 'nora borsucza' (Rieger s. 68), *Piaseczyn* (1550-1551) od *piasek* (ib. s. 121).

Podobnie nieposesywny charakter można przypisać drugiemu wariantowi rodzajowemu badanego toponimu na *-ina*, który jest formantem rzeczownikowym o różnorakiej funkcji (Łoś II s. 34–36). Tu jedną z nich da się związać z badaną nazwą, o czym dalej. Na niedzierżawczy charakter badanej nazwy zdaje się wskazywać notowany wariant toponimu *Gdycznia* (zob. wyżej).

W tak interpretowanej nazwie miejscowej ujawniłby się temat *Gdycz-*, sugerujący bezpośrednią czasownikową podstawę apelatywną **gdykać*, którą należałoby zinterpretować jako nieznaną wariant fonetyczny czasownika *gdakać*. Uzasadnieniem dla formy fonetycznej rekonstruowanego czasownika byłby jego charakter onomatopeiczny, dopuszczający odmianki fonetyczne rdzenia dla tego typu wyrazów por. *bełkotać*, *bełgotać*, *blugotać*, *bulgotać*, *bulkotać*; *sarbać*, *sorbać*, *serbać*; *tarkotać*, *terkotać*, *tyrkotać*, *turkotać* (BrSE s. 20, 481, 565) oraz najbliższe pod względem fonetycznym omawianemu czasownikowi stcz. *kdýkati* (SłSE I s. 269). Odmiankami fonetycznymi pol. *gdakać*, **gdykać* są: kasz. *dachtac*, ukr. *kudkudakaty*, ros. *kudakat* ', *kudachtat* ', sch. *kakodakati*, lit. *kudakóti*, *kudakúoti*, *kadagùginti* (ib. s. 268–269). Prawdopodobnie ten sam pierwiastek kryją w sobie formacje z augmentatywnym *-r-*: *gdyać* > *gderać* 'zrzędzić' (ib. s. 269).

Od domniemanej podstawy **gdykać* najbardziej uzasadniona byłaby forma nie toponimu, lecz pierwotnego w stosunku do niego hydronimu z formantem rzeczownikowym *-ina* substancywizującym czasownik, jak np. w apelatywach typu *bździna*, *chrcziny*, *gościna*, *łupina*, *urodziny* (Łoś II s. 36, SPsł I s. 122). Wybór urzeczownikowiającego sufiksu *-ina*, który występuje w hydronimii w tej funkcji rzadziej niż np. *-ica*, można by tłumaczyć względami fonicznymi: potrzebą ucieczki od zakończenia *-czyca*. Odczasownikowa zaś nazwa w postaci męskiej *Gdyczyn* mogła powstać na wzór toponomastycznego typu *-in*, jak omówione wyżej formacje *Jaźwin Potok*, *Piaseczyn*, *Połoin* oparte na rzeczownikach i wyrażeniach przyimkowych. Ze względu na podstawę czasownikową najbliższy *Gdyczynowi* byłby typ toponimów w rodzaju *Pogwizdów*, *Wymysłów*, *Wypychów* (S. Hrabec RKJ ŁTN XIV 1968 s. 324) z sufiksem *-ów*, stanowiącym wariant sufiksu *-in*. Bardziej jednak prawdopodobne, że

forma na *-in*, *-ów* pojawiła się jako wtórna w stosunku do postaci *Gdyczyna* w wyniku jej dostosowania się rodzajowego do rzeczownika *młyn*, odnoszącego się do obiektu zbudowanego nad tą rzeką. Zdziałać także mogła u tej nazwy, funkcjonującej już jako toponim, analogia do wyrazistego na tym terenie wzorca toponimicznego męskiego na *-in*, *-ów* widocznego np. w nazwach pobliskich osad: *Żahocin* (zob. wyżej) > *Żohatyn*, *Jutryłów* (*Jutrilow* 1424 AGZ XI 26) > *Witryłów*. Do zmiany takiej doszło np. w nazwach miejscowych *Lalina* > *Lalin*, *Hładzina* > *Ladzin* (zob. wyżej). Obecność różnych postaci badanego hydronimu i toponimu w najstarszym dokumentowanym okresie (XV w.) wskazywałaby na taki proces wyrównywania formy, który jednak tu nie doprowadził do utrwalenia się męskiej postaci nazwy.

Forma *Gdyczyn(a)* związana z podstawą **gdykać* charakteryzowałaby rzekę ze względu na jej hałaśliwość, spowodowaną być może progami wodnymi, na których obecność zdaje się wskazywać odnotowany w *Gdyczynie* w XV w. *młyn* (zob. dokument z r. 1428).

Z hydronimem tym korespondowałyby pod względem znaczeniowym takie nazwy z dorzecza Sanu, jak *Borchówka* // *Borkówka* XVI w. „od burkotania wody (ukr. *borkotaty*, *burkotaty*)” (Rieger s. 26), *Huczek* XX w. od ukr. *hučok* ‘mały wodospad’ (ib. s. 62), *Kałatkowski* XVIII/XIX w., „por. pol. *kołatka* (ukr. *kałatajło*, *kałatało*), może więc od wodospadu?” (ib. 71), *Sopot* XV w. od *sopot* ‘źródło’ (ib. s. 154), *Szum* 1790 „od ukr. (i dal. pol.?) *szum* ‘wodospad’” (ib. s. 164), *Szumlaczy* XX w. ‘szumiący potok’ (ib. s. 165), *Zwiniacz* 1537 (Fast s. 180) od ukr. *zwiniti(-y)* ‘dźwięczeć, dzwonić’, por. stp. *wznieć* < *zwnieć* (SłSE I s. 210).

Szczególnie bliska tak pod względem znaczeniowym, jak i formalnym badanemu hydronimowi może być nieczytelna dziś nazwa podprzemyskiej miejscowości *Bełwin*, kiedyś także *Biełgin* (1657 AGZ XXI 120), znana w wariantach ukraińskim jako *Bowy(-e)no* (1860 Sch s. 21, 1867 Sch. s. 22), którą daje się sprowadzić do pierwotnej ukr. postaci **Bołhi(-y)n* lub **Bołhi(-y)na* i wywieść również od podstawy czasownikowej **bołhati(-y)* > *bowkaty* (SłSE I s. 30) (pol. *bełgotać* // *bełkotać* BrSE s. 20).

Pod względem strukturalnym żeńska forma *Gdyczyna* byłaby analogiczna do ukr. hydronimu i pochodnej odeń nazwy miejscowej w rejonie Starego Sambora: *Katyna* (*Kathina* wyesz nad potokiem także rzekączem *lieżacza*; ta wies iest nowo zasadzona 1565 *Žer* II s. 142). Nazwa wodna zawiera urzeczownikowioną za pomocą suf. *-ina* podstawę ruskiego czasownika *kata-tys’a* ‘przetaczać się, tarzać się, turlać’ lub *kataty* ‘przetaczać, tarzać, turlać, przenośnie: bić’. Oznaczałaby rzekę o szybkim nurcie, podobnie jak nazwy w rodzaju *Bystrzyca*, *Bystra*. Formalne podobieństwo do n. *Gdyczyn(a)*

można dostrzec także w n. w. *Tapin // Topin* (1892 SG XII s. 156–157), znajdującej odbicie w znacznie wcześniej notowanej n. wsi *Tapina* ((1398) 1620 ZDM IV 1137) czy *Tapin* (1437 AGZ XIII 160), dziś *Tapin* w pow. Jarosław. Hydronim ten pozostawałby w związku z pierwiastkiem *tap-* // *top-*, por. strus. *tapanije* 'zatopienie', *tapati* 'utonać' (Sr III s. 925), pol. *topić*, oznaczając głęboką rzekę z wądołami albo rzekę o grząskim dnie.

Niedzierżawczy charakter *Gdyczyny* zdaje się znajdować potwierdzenie w kontekście innych nazw miejscowych na *-ina*, *-owa* badanego regionu, które – powstałe w tym samym mniej więcej czasie co *Gdyczyna* – stanowią przydawki do członu *Wola*: *Kuźmina Wola* > *Kuźmina*, *Sawczyzna Wola* > *Sufczyzna*, *Strachocina Wola* > *Strachocina* (zob. wyżej). *Gdyczyna* jest inna: od początku wykazuje różnorodność form, co nie pozwala nawet na rekonstrukcję tego drugiego członu nazwy i łączenie jej z typem dzierżawczym toponimów.

Nazwa ta tak objaśniana dobrze korespondowałaby z nomenklaturą pobliskich osad, zawierającą również suf. *-ina* o funkcji niedzierżawczej. Należałoby tu np. **Jalina* > *Lalina* > *Lalin* (zob. wyżej), *Hładzina* > *Ladzin* (zob. wyżej), *Łodzina* (*Lodzina* 1442 AGZ XI 1533) w związku z ps. **old-*, por. pol. *łodyga*.

W świetle tak interpretowanej nazwy *Gdyczyna* jej najstarsze poświadczenie filologiczne w takiej właśnie postaci, odnoszące się do rzeki, może być odczytane jako rzeczywiste, a nie kancelaryjne tylko odzwierciedlenie pierwszeństwa zapisów nazwy wodnej przed miejscową. Taka kolejność każe wiązać z tym hydronimem przede wszystkim znaczenie fizjograficzne – tak charakterystyczne dla hydronimii. Wtedy zapis *Gdycznia* bez jakiegokolwiek cechy formy dzierżawczej wolno potraktować jako wariant nazwy fizjograficznej *Gdyczyna*, oparty na hydronimicznym typie morfologicznym *-nia* (*Błotnia*, *Rudnia* Rieger s. 221).

Interpretacja nazwy *Gdyczyn(a)* jako polskiej formy niedzierżawczej doprowadziła do odkrycia nie notowanej apelatywnej podstawy czasownikowej **gdykać*. Taki z kolei czasownik dopuszcza możliwość utworzenia od niego antroponimu **Gdyka* z polską grupą *-dy-* na wzór adwerbalnych derywatów wstecznych w rodzaju pol. *Chyła* : *chylić się*, *Mozola* : *mozolić się* (RSłow s. 81), ukr. *Dryha* : *dryhaty*, *Kyda* : *kydaty* (Red'ko s. 173). Wtedy badany toponim *Gdyczyn(a)* mógłby być na nowo interpretowany jako possessivus, tym razem od pol. n. o. **Gdyka* (por. Mak s. 65). Takie jednak tłumaczenie musi ustąpić na rzecz interpretacji *Gdyczyny* jako pierwotnie formy hydronimicznej odapelatywnej o wyjściowej postaci *Gdyczyna* z sufiksem rzeczownikowym *-ina*, substancywizującym czasownik **gdykać*, co starano się udowod-

nić poprzez szczegółową historyczną analizę strukturalną i znaczeniową badanej nazwy i jej kontekstu onomastycznego. Pozwala to w wypadku nazw wieloznacznych na wybór etymologii najbardziej prawdopodobnej, choć oczywiście nie bezwzględnie pewnej.

WYKAZ SKRÓTÓW

- ADP – Rękopisy z Archiwum Diecezjalnego w Przemyślu.
- AGZ – *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej z Archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie*, t. I-XXV, Lwów 1868-1935.
- Borek – H. B o r e k, *Zachodniostowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -ьп-*, Wrocław 1968.
- BrSE – A. B r ü c k n e r, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1927.
- Chudaš – M. L. C h u d a š, *Landšaftni nazwy w pam'atkach ukrajins'koji mowy XIV-XV st.*, „Doslidženn'a i mater'ały z Ukrajins'koji mowy” 5(1962).
- Fast – A. F a s t n a c h t, *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340-1650*, Wrocław 1962.
- JP – „Język Polski”, Kraków.
- KDM – *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, t. I-IV, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1876-1905.
- Koz – S. K o z i e r o w s k i, *Nazwiska, przezwiska, przydomki, imiona polskie niektórych typów słowotwórczych. Księga rodzaju ludu polskiego*, Poznań 1948.
- KST – *Najstarsza Księga sądowa wsi Trześniowa 1419-1606*, wyd. H. Polackówna, Lwów 1923.
- Łoś – J. Ł o ś, *Gramatyka polska*, cz. 1-3, Lwów 1922-1927.
- Mak – W. M a k a r s k i, *Nazwy miejscowości dawnej ziemi sanockiej*, Lublin 1986.
- March – A. P r o c h a s k a, *Materiały archiwalne wyjęte głównie z metryki litewskiej od 1348 do 1607 roku*, Lwów 1890.
- MJ – *Josyfins'ka (1785-1788) i francyskans'ka (1829-1820) metryki*, Kyjiw 1965.
- On – „Onomastica”, Kraków.
- Red'ko – J. K. R e d' k o, *Sučasni ukrajins'ki przywyšča*, Kyjiw 1966.
- Rg – *Regestr złoćyńców grodu sanockiego 1554-1638*, wyd. O. Balzer, Lwów 1891.
- Rieger – J. R i e g e r, *Nazwy wodne dorzecza Sanu*, Wrocław 1969.
- RKJ ŁTN – „Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego”, Łódź.
- RSłow – K. R y m u t, *Słowotwórstwo polskich patronimicznych nazw miejscowych z przyrostkiem *-(ov)itjo na tle zachodniostowiańskim*, Wrocław 1973.

- Sch – *Schematyzmy Kościoła greckokatolickiego*, Przemyśl.
- SG – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. T. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, t. I-XV, Warszawa 1880-1902.
- Skul – T. S k u l i n a, *Staroruskie imiennictwo osobowe*, cz. 1-2, Wrocław 1973-1974.
- SISE – F. S ł a w s k i, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I-V, Kraków 1952-1982.
- SNO – *Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. Taszycki [i in.], t. I-VII, Wrocław 1965-1987.
- SOr – „Slavia Orientalis”, Warszawa.
- SPPP – *Starodawne prawa polskiego pomniki*, t. XI-XII: *Księgi sądowe wiejskie*, wyd. B. Ulanowski, Warszawa 1921.
- SPsł – *Słownik prastowiański*, red. T. Sławski, t. I-V, Wrocław 1974-1984.
- Sr – I. I. S r e z n e v s k i j, *Materiały dl'a słowar'a drevnerusskogo jazyka*, t. I-III, Graz 1955-1956.
- ZDM – *Zbiór dokumentów małopolskich*, wyd. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, t. I-VIII, Wrocław 1962-1975.
- ŹDz – A. J a b ł o n o w s k i, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. VIII, cz. 1: *Ruś Czerwona*, Warszawa 1902, Źródła Dziejowe, XVIII, cz. 1.
- Žer – *Žereta do istoriji Ukrajiny-Rusy*, t. II, wyd. M. Hrušewskij, Lwów 1897.

GDYCZYNA

S u m m a r y

Today the name *Gdyczyna* denotes a part of the village Siedliska near Brzozów in the Podkarpackie Province. It was interpreted by J. Rieger as a possessive name coming from the personal name associated with the anthroponym *Gedko* derived by W. Taszycki from **Gъдъ(-a)* for whose meaning the author searched in the Lithuanian *gūdas* ‘inhabitant of the woods’. The anthroponym **Gdycz* or **Gdyca* might be the basis for the studied toponym, which would assume a Ukrainian character (Polish has **Gdzic(z)*, **Gdzica*). However, in the light of the closes toponymic map, the name of the village *Gdyczyna* should have a Polish origin. The basis for the studied toponym could be the Polish form **Gdyka* with the suffix *-yka* (cf. *grdyka*, *władyka*) connected with some basis having the above-mentioned root *Gd-* or – which is more probable – with the verb *gdakać* (‘cackle’).

The form of the toponym that ends in *-ina* allows still another interpretation, namely, as a physiographic name derived from the verb **gdykać* that is a phonetic variant of the form

gdakać. Such a name would characterize the river because of its noisiness caused perhaps by its rapids. The water name *Ta(-o)pina* with the root *tap-* // *top-*, cf. Polish *topić* (*się*), Old Russian *tapati* ‘drown’ might be, for example, a formal equivalent of this hydronym, whereas a semantic and formal Ukrainian one could be *Bołwin(a)* from *bołhaty* > *bowkaty* (Polish *bełgotać* // *bełkotać* ‘murmur’); both of them are today reiterated in the names of places from the same region: *Tapin* near Jarosław and *Bełwin* near Przemyśl.

Translated by Tadeusz Karłowicz